

תהילים מספור ע"ג

פרק ע"ג פותח את הספר השלישי מבין חמשת ספרי תהילים והוא הראשון מבין 11 מזמורים רצופים המיוחסים לאסף (ע"ג-פ"ג), שהיה אחד מהמשוררים הלוויים. מזמור נוסף המיוחס לאסף מצוי בספר השני (נ'). הנושא העיקרי של מזמור ע"ג, הוא בעיית הגמול - בעיית צדיק ורע לו, רשע וטוב לו. על פרק זה כתב הרב יעקבסון בספרו "הגמול במקרא": "פרק זה הוא במעלה אחרי ספר איוב או אפילו בשווה לו התעודה החשובה ביותר לבעיית הגמול במקרא". בעל המזמור מציג את דבריו בצורה מסודרת. המזמור מתחיל בהצגת הנושא המרכזי (א-ב), בחלק א' (ג-יז) בעל המזמור מציג את סוגיית הגמול שאותה הוא רואה וחווה: "רשעים וטוב להם צדיק ורע לו". חלק זה כולל שני חלקי משנה. תחילה הוא מתאר את התנהגות הרשעים וגמולם (ג-יב), בהמשך הוא מתאר את התנהגותו, התמודדותיו, וגמולו (יג-טז). בחלק ב' (יח-כו) הוא מציג את המענה לשאלת הגמול: "רשעים ורע להם צדיק וטוב לו". גם חלק זה כולל שני חלקי משנה. תחילה הוא מתאר את הגמול הרע שינתן לרשעים (יח-כ), בהמשך הוא מתאר את גמולו הטוב (כא-כו). בין שני החלקים המרכזיים מופיע פסוק ציר שמבאר את המהפך את מקור השינוי התודעתי - נפשי שהוא עבר (יז), ובסיום המזמור מופיע סיכום היחס שבין הרשעים לבעל המזמור.

את מבנה המזמור ניתן לראות בתרשים הבא:

כותרת/הקדמה

א מזמור, לאסף:

אך טוב לישׁרְאֵל אֱלֹקִים, לְבָרִי לְבָב.

ב וְאֲנִי כִמְעַט נָטִיף רִגְלִי; כָּאִן, שִׁפְכוּ אֲשָׁרִי.

חלק א': רשעים וטוב להם צדיק ורע לו

1. התנהגות הרשעים וגמולם

ג	כִּי-קִנְאֲתִי, בְּהוֹלְלִים;	נְשָׁלוּם רְשָׁעִים אֶרְאֶה.
ד	כִּי אֵין חֲרָצְבוֹת לְמוֹתָם;	וּבְרִיא אֱוִלָּם.
ה	בְּעֵמֶל אֲנֹשׁ אֵינְמוּ;	וְעַם-אֲדָם, לֹא יִנְגְעוּ.
ו	לֵכֵן, עֲנֻקְתֶּמוּ גְאוּהוּ;	יַעֲטֹף-נְשִׁית, חֶמְס לְמוּ.
ז	יָצָא, מִחֶלֶב עֵינֵימוּ;	עֲבָרוּ, מִשִּׁפְּיוֹת לְבָב.
ח	יִמְיָקוּ, וַיִּדְבְּרוּ בְרַע עֵשֶׁק;	מִמָּרוֹם יִדְבְּרוּ.
ט	נִשְׁתַּחֲוּ בְשָׂמִים פִּיָּהֶם;	וַלְשׁוֹנָם, תִּהְלָה בְּאֶרֶץ.

- י לכן ישׁוב עמו הַלֵּם;
 יא וְאָמַר, אֵיכָה יָדַע-אֵל;
 יב הִנֵּה-אֵלֶּה רִשְׁעִים;
- וְגַם מִלֵּא, יִמְצֵאוּ לָמוֹ.
 וְיֵשׁ דָּעָה בְּעֵלְיוֹן.
 וְשִׁלְּוֵי עוֹלָם, הַשְּׂגוּ-חַיִּל.

2. התנהגות בעל המזמור התמודדיותו וגמולו

- יג אֶה-רִיק, זְכִיתִי **לְבָבִי**;
 יד וְאֶהֱי נְגִיעַ, כָּל-הַיּוֹם;
 טו אִם-אֶמְרֶתִי, אֶסְפָּרָה כְּמוֹ
 טז וְאֶחְשָׁבָה, לְדַעַת זֹאת
- וְאֶרְחַץ בְּנִקְיוֹן כְּפָי.
 וְתוֹכַחְתִּי, לְבִקְרִים.
 הִנֵּה דוֹר בְּנֵיךָ בְּגִדְתִּי.
 עִמָּל הוּא בְּעֵינַי.

כסית החיפס:

יז עד-אָבּוֹא, אֵל-מִקְדָּשֵׁי-אֵל; אָבִינָה, לְאַחֲרֵיתָם.

חלק ב': רשעים ואלהם צדיק (יא-כו)

1. תיאור גורל הרשעים

- יח אֶה בְּחִלְקוֹת, תְּשִׁית לָמוֹ;
 יט אֵיךְ הָיוּ לְשִׁמָּה כְּרָגַע;
 כ כַּחֲלוֹם מִהִקְיָץ
- הִפְלַתָּם, לְמִשׁוֹאוֹת.
 סָפּוּ תַמּוֹ, מִן-בִּלְהוֹת.
 א-דני, בְּעִיר צִלְמָם תִּבְזֶה.

2. תיאור גורל בעל המזמור

- כא כִּי יִתְחַמֵּץ **לְבָבִי**;
 כב וְאֲנִי-בַעַר, וְלֹא אֲדַע;
 כג **וְאֲנִי תָמִיד** עִמָּךְ;
 כד בְּעֶצְתְּךָ תִּנְחַנְּנִי;
 כה מִי-לִי **בְּשָׂמִים**;
 כו כָּלֵה שְׂאֲרֵי, **וּלְבָבִי**;
- וְכִלְיוֹתִי, אֲשַׁתּוֹנֵן.
 בְּהִמּוֹת, הִיִּיתִי עִמָּךְ.
 אֶחְזַתְּךָ, בְּיַד-יְמִינִי.
 וְאַחֶר, כְּבוֹד תִּקְחֶנִּי.
 וְעִמָּךְ, לֹא-חֲפַצְתִּי **בְּאָרֶץ**.
 צור-**לְבָבִי וְחִלְקִי** אֱלֹהִים לְעוֹלָם.

סיכום: היחס בין הרשעים לבין המסנור

- כז כִּי-הִנֵּה רְחֻקֶיךָ יֵאבְדוּ;
 כח **וְאֲנִי** קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי-טוֹב שְׁתִּי, בְּא-דני ה' מַחְסִי; לְסִפְרָה כָּל מַלְאָכוֹתֶיךָ.
- הִצְמַתָּה, כָּל-זוֹנָה מִמֶּנֶּךְ.
 הַחֲסִי, לְסִפְרָה כָּל מַלְאָכוֹתֶיךָ.

בזיית הגמול

1. לשאלה המופיעה בפרק זה, מוקדש ספר איוב אך היא נשאלת בעוד מקומות רבים במקרא. עיינו במקורות הבאים ובדברי המאירי וחשבו מה מיוחד את מזמור ע"ג:
 ירמיהו י"ב, א; מלאכי ב', יז; קהלת ח', יד; חבקוק א', יג; תהילים ל"ז; תהילים מ"ט; תהילים צ"ד.

פירוש המאירי לתהילים ע"ג: מזמור לאסף. כבר ידעת שנביאים הרבה נבוכו בענין זה המציאות בראותם העדר הסידור בין בני אדם בענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו. כמו שתראה בירמיה (י"ב, א) שאמ' צדיק אתה ה' כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה וכו'. וכן חבקוק (ב, א) על משמרתני אעמודה ואתיצבה על מצפה וכו'. כי רשע מכתיר את הצדיק וכן הרבה כמו שביארנו בקצת חיבורינו ואסף המשורר האריך בזה על לשון נבואת אורך זה הגלות והתחיל על זה ואמר אך טוב לישראל כלומ' ידעתי כי באמת שהאל ית' אל אמונה ואין עול ושהוא טוב לישראל ולברי לבב, שבהם ר"ל הצדיקים ומלת אך יורה על אמתות הדבר כמו אך עצמי ובשרי אתה (בראשית כ"ט, ד) אך מלך ישר' הוא (מל"א כ"ב, לב) כלומר יודע אני שהוא... אלא שאני נבון על מה שאראה והוא כענין ירמיה שאמר צדיק אתה ה' כי אריב אליך. כלומר יודע אני שאתה צדיק וישר אין עול אבל משפטים אדבר אותך כלומר שואל אני במבוכתי לפניך דרך שאלה והוא שאמר בתרגום שילוות הדיינין אנא שאיל מלותך. ואמר על מבועתו ואני כמעט נטיו רגלי כלומר מה שראיתי מהעדר הסידור בדרכי בני אדם כמעט שנטיו רגלי מן האמונה לכפור בהשגחה וגמול ועונש.

תפיסת הגמול

2. ההנחה הבסיסית של תורת הגמול היא שמי שפועל בצדיקות יזכה בגמול טוב הכולל חיים ארוכים ומאושרים מתוך שפע גשמי, כבוד ושם טוב, ומי שלא, דרכו לא תצלח. עיינו במקורות הבאים שבהם באה לידי ביטוי תורת הגמול ובדבריו של צמודי במאמרו "איוב הגדול ואיוב הקטן" ועמדו על הבעיה המרכזית שמתעוררת מתפיסת הגמול.

ישעיהו ג', י-יא: "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו".
משלי ט"ז, ז: "בפצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו".
משלי י"א, ח: "צדיק מפרה נחלץ ויבא רשע תחתיו".
משלי ט"ז, כ: משיפיל על-דבר, ימצא-טוב; ובוטח בה' אנשךיו".
משלי י"ג, כה: צדיק--אכל, לשבע נפשו; ורשע רשעים תתקשר".

צמודי: מתורת הגמול המסורתית הרווחת במקרא בכללו אך ייצוגה המובהק הוא בספר "משלי", משתמע, שכל בר דעת צריך לבחור באורח חיים מוסרי ולו רק מטעמים אנוכיים גרידא. מאחר שסדר העולם קובע גמול וודאי לצדיק ועונש ראוי לרשע, הרי רק אויל יבחר בדרך שתגרור את מפתו הוודאית. ניסוח ברור ואופייני לתפיסה זאת בא בפסוק "אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו. אוי לרשע רע, כי גמול ידיו יעשה לו" (ישעיהו ג', י-יא). אעפ"כ אין להסיק מכאן בחיפזון, שהתפיסה התועלתנית הכרוכה בניסוח כזה, שימשה מלכתחילה יסוד או הנמקה להתנהגות מוסרית. הרושם הוא שלפי המקרא ניחן האדם בבהירות פנימית, שלפיה הוא מבחין בין טוב לרע, ולא תוצאות המעשים קובעות את צידוקם למפרע. תורת הגמול באה, כנראה, בעיקרה מטעמים חינוכיים: הבטחת שכר ואיום בעונש נחשבו כאמצעים בדוקים לחיזוקו של האדם בדרך המוסרית, שעה שהפיתויים אורבים לו מכל צד. אבל עם הזמן דבקה, כנראה התפיסה התועלתנית בחינוך המוסרי במידה כזאת, שהפכה להיות לבסיס ולצידוק עיקרי להתנהגות מוסרית.

ספר איוב ותהילים ע"ג מצטיינים בתחושה חריפה של המשבר האמור ובמאמץ להתגבר עליו ע"י התרת הקשר בין המוסר והתועלתנות. כשהציג השטן את אתגרו החריף במילים "החנם ירא איוב אלוקים?" (איוב א') קלע בעוצמה רבה למקום התורפה של התפיסה התועלתנית. בדבריו מובלעת ההנחה, שצדיק אמיתי נבחן בנכונות לוותר על החממה של תורת הגמול; שמעשיו הטובים צריכים להיעשות לשמם ללא בקשה חשבונות.

3. עיינו במקורות הבאים, והשוו אותם לנאמר במזמורינו, בדקו היכן במזמור ע"ג באה לידי ביטוי הסכנה שבתפיסה התועלתנית של תפיסת הגמול. משלי ג', לא; משלי כ"ג, יז; תהילים ל"א, ז, ח.

התהלות הרשעים והמזמור (ג-יב)

הרשעים המצליחים מתוארים כדמויות מגוחכות ונלעגות, שהשומן המרובה שבגופם מעוות את פרצופם ומשנה את מראייהם ממראה כל אדם.

4. נסו לשרטט את דמותם והתנהגותם של הרשעים.

התהלות בעל המשנה, התמודדותו והמזמור (יג - 50)

5. מהן הדילמות שבעל המזמור עומד בפניהם?

6. להבנת פס' טו עיינו בדבריו של נ' ברומיק:

אין צורך לפרט עד כמה נתקשו המפרשים בפירושו של פסוק זה. הם אף נאלצו לקבוע שמלת היחס "ב" חסרה כאן, ויש להשלימה בדמיון כאילו היה כתוב, בדור בניך בגדתי. אולם גם אם נקבל זאת עדיין הקושי נשאר בעינו, כי לפי ההגיון, אילו היה המשורר מספר ברבים את כל ספקותיו ובעיותיו, בקשר לתופעה של רשע וטוב לו המתוארים בפסוקים הקודמים, היה בוגד בה' ולא באנשי דורו כפי שנאמר בפסוק זה.

ברם, לאור הנמצא בתרגומי המקרא הארמיים של השורש "בגד", הן בלשון חכמים והן בלשון הפייטנים הקדמונים, נגלה הוראה נוספת בפועל הזה, הוראה שנשתכחה במשך הזמן. ואכן, באמצעות הוראה נשכחת זו יתאפשר לנו לפרש את הפסוק הנידון, וכן פסוקים אחרים, בצורה המניחה את הדעת. בנוסף על המקומות בהם מתורגמת המלה "בוגדים" לארמית - "אנשי שקר", נמצאים מקומות רבים בהם מתורגמת מלה זו במונחים אחרים ואלו הם:
 האחד - "בזוזין", כגון "יבשו הבוגדים ריקם" (תהילים כ"ה, ג).
 השני - "אנסי", כגון "למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו" (חבקוק א', יג).
 השלישי - "שליטין" כגון בפסוק "אל תחן כל בגדי און" (תהילים נ"ט, ו)
 הצד השווה שבכל אלה התרגומים הוא, ששורש זה משמש בהוראת התקיפות והאחיזה בכוח.

7. עמדו על ההבדלים בין הרשעים לבין הצדיק. התייחסו הן לצדדים חיזוניים והן לצדדים פנימיים. היעזרו בטבלא הבאה:

הרשעים		בעל המזמור	
(ג) כִּי-קִנְיָתִי, בְּהוֹלְלִים;	שְׁלוֹם רְשָׁעִים אֲרָאָה.	(יג) אַף-רִיק, זִכְיָתִי לְבָבִי;	וְאַרְחֵץ בְּנִקְיוֹן כַּפָּי.
(ד) כִּי אֵין חֲרָצְבוֹת לְמוֹתָם;	וּבְרִיא אוֹלָם.	(יד) וְאָהִי נְגוּעַ, כָּל-הַיּוֹם;	וְתוֹכְחָתִי, לְבָקָרִים.
(ה) בַּעֲמַל אֲנוֹשׁ אֵינָמוּ;	וְעַם-אָדָם, לֹא יִנְגָעוּ.	(טו) אִם-אֲמַרְתִּי, אֶסְפְּרָה כְמוֹ	הַיָּה דוֹר בְּנֵי בְּגָדָתִי.
(ו) לָכוּ, עֲנֻקְתֶּמוּ גְאוּהִי;	יַעֲטֹף-נְשִׁית, חֶמֶס לָמוּ.	(טז) וְאֶחְשָׁבָה, לְדַעַת זֹאת	עָמַל הוּא בְּעֵינַי.
(ז) יָצָא, מִחֶלֶב עֵינָמוּ;	עָבְרוּ, מִשְׁכִּיּוֹת לְבָב.		
(ח) יִמִּיקוּ, וַיִּדְבְּרוּ בְרָע עֲתֶשֶׁק;	מִמָּרוֹם יִדְבְּרוּ.		
(ט) נְשִׁיתוּ בְשָׂמִים פִּיהֶם;	וּלְשׁוֹנָם, תְּהַלְּךְ בְּאֲרָץ.		
(י) לָכוּ יָשׁוּב עִמּוֹ הַלֵּם;	וּמִי מִלֵּא, יִמְצֹו לָמוּ.		
(יא) וְאִמְרוּ, אֵיכָה יִדַּע-אֵל;	וַיֵּשׁ דַּעַה בְּעֵלְיוֹן.		
(יב) הַיָּה-אֵלֶּה רְשָׁעִים;	וְנִשְׁלִי עוֹלָם, הַשָּׁגוּ-חֵיל.		

פסוק היהיבך (יז)

8. עיינו בפס' י"ז ובפירושו של עמוס חכם המופיע להלן. מה מציל את בעל המזמור מהסכנה התועלתנית העומדת בפתחה של תורת הגמול?

ע' חכם: מסתבר שמקדשי אל משמעותם המילולית היא בית המקדש, אבל המשורר כיון לא רק לביאה אל בית המקדש פשוטה כמשמעה, אלא להכרה פנימית עמוקה של שאיפה אל קדושה של מעלה.

9. השוו את התהליך שעובר בעל המזמור לזה שעוברת חנה בשמ"א א.

חלק ב': רשעים ורץ להם צדיק וטוב לו (יח-כ)

בחלק השני של המזמור מציע המחבר את הפתרון שלו לבעיית הגמול, פתרון המורכב, משתי תשובות. התשובה הראשונה, מופיעה בפס' יח-כ. התשובה השניה מופיעה בפס' כא-כו.

10. על מה מבוססת כל אחת מן התשובות? מה לדעתכם היחס בין התשובות השונות?

סוף מסכת לאחריה

11. יש הרואים במזמור ע"ג סיפור מסע מספק לאמונה. עקבו אחרי הופעות המילה "לב" במזמור בפס' א, ז, יג, כא, כו ואחרי הופעותיה של המילה "אני" ועמדו על התהליך שעובר בעל המזמור. תוכלו להיעזר בדבריו של מ' בובר במאמרו "הצדק והעוול על פי צרור מזמורי תהילים":

הלב מכריע

המיוחד שבמזמור זה הוא, שכאן מספר בן-אדם, איך הגיע לטעמו האמיתי של נסיון-חייו, וטעם זה נוגע בגופו של הנצח. הרי דווקא הנסיונות החשובים ביותר שאנו מתנסים בהם במגענו עם העולם אין אנו למדים להבינם אלא קמעה-קמעה. תחילה מקבלים אנו מה שהם מושיטים לנו לכאורה, והננו טווים ואורגים אותו ל'השקפה', וסבורים אנו, שעתה מוחזקים אנו בעולמנו. אולם עד מהרה מתחוור לנו שמה שהעלינו בהשקפה זו אינו אלא מראית. לא שכאילו רימונו ניסיונותינו, אלא שהשתמשנו בהם בלא להתעמק בהם. ואיזו הדרך נלמד להתעסק בהם? בדרך ניסיון עמוק יותר. האיש הדובר במזמור זה מספר לנו, כיצד להתעמק בקבוצת-נסיונות בעלת משקל והגיע עד שורשיה. הנסיונות הללו הם אותם הנסיונות האומרים: הרשעים טוב להם.

החיבה: ספר ופסוקי ישראל פתח

זה שאמר הכתוב (משלי יא, כא) "יד ליד לא ינקה". אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, לא תעשו את התורה על מנת לקבל פרס שכרה מיד, שכל העושה כך נקרא רע, ואינו מתנקה, שלא הניח לבניו כלום. שאילו בקש אברהם שכרן של מצות מיד, איך היה אומר משה (שמות לב, ג) "זכור לאברהם". וכן אליהו אמר (מ"א יח, לו) "ה' אלהי אברהם וגו'", ואני נזכר להם. אבל באומות העולם, אם עשו מצות, מיד ליד אני נותן שכרן, שנאמר (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו" בעולם הזה, ואין בידו בעולם הבא. מהו (שם) "לא יאחר", אינו נותן לשונאיו ממה שלאחריו, אלא ממה שלפניו. משל למה הדבר דומה, לאדם שיש לו משא ה' ליטרין, או של י' ליטרין, לפניו פושט ידו ונוטל. אבל אם היה משא של חמשים ליטרא, טוענו על כתפיו לאחריו. כך מתן שכרן של מכישי ה', כאדם שנושא משא קל לפניו, אבל מתן שכרן של צדיקים משא גדול שעל הכתף. אמר דוד (תהלים סח, כ) "ברוך ה' יום יום יעמס לנו". הצדיקים מתן שכרן לאחריו, שנאמר (תהלים צד, טו) "ואחריו כל ישרי לב". אמר משה לישראל, תהיו יודעים שהמצות שאתם עושים שמורות לכם לעתיד, שנאמר (דברים ז, יב) "ושמר ה' אלקיך לך את הברית והחסד", ולעולם הבא הקדוש ברוך הוא נותן שכרן, שנאמר (ישעיה מ, י) "הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו". והן רואין ומתמיהין

ואומרים, כל הטוב הזה היה מתוקן לנו, שנאמר (תהלים לא, כ) "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", עד כאן. ובמדרש הזה חכמה נפלאה, שראוי שיהיה מתן שכר של צדיקים דוקא בעולם הבא, ולא מיד, ומתן שכר של אינם צדיקים בעולם הזה. וזה כי כל דבר שהוא במדרגה היותר עליונה, אינו יוצא לפעל מיד, והדבר שאינו כל כך במדרגה יוצא לפעל מיד. ודבר זה ביארנו אותו והארכנו בו בחבור נצח ישראל. והוא דבר מבואר וברור מאד, שכן נראה כי הנמצאים והנבראים אשר הם יותר שלמים, ויותר במדרגה, אינם ממחרים להיות נמצאים בפעל, כמו אותם שהם אינם כל כך במדרגה, ואין כאן מקום זה. וזה שאמר כי מתן שכר של מכחישי ה', מפני שהוא קטן ופחות במדרגה, הוא יותר קרוב לצאת לפעל. וזה שמדמה אותו אל מי שיש לו משא קטן, שהוא נושא אותו לפניו, והוא קרוב אל המקבל, בשביל שהוא קטן, וכך מתן שכר של מכחישי ה'. ומי שאינו צדיק גמור, מפני שאין שכרו דבר גדול, לכך הוא יותר קרוב להיות נמצא למקבל. אבל מתן שכר של צדיקים, לפי גודל מדרגתו העליונה, אינו ממחר להיות יוצא אל הפעל, כמו שכל דבר שהוא במדרגה היותר עליונה אינו ממחר להיות נמצא בפעל. ולכן מדמה מתן שכר של צדיקים למי שהוא נושא משא על כתפיו, לאחריו של אדם, ואינו ממחר להיות יוצא אל הפעל לתת למקבל. וכן בעצמו הקדוש ברוך הוא משלם לצדיק את חטאיו בעולם הזה, כאשר אין הצדיק ראוי לשכר שלו בעולם הזה, ולכן נפרע על חטאיו בעולם הזה. וכן החטאים של הרשעים אינם בעולם הזה, בשביל שהוא מיוחד לתשלום שכר מצות בעולם הזה, מן הטעם אשר התבאר.

ביאורי מילים:

- (ב) כָּאִין שִׁפְכוּ אֶשְׁרֵי - מאומה לא חסר כדי שיתמוטטו רגלי.
(ד) כִּי אִין חֲרָצְבוֹת לְמוֹתָם וּבְרִיא אֹלָם - ראיתי שהם חיים בנחת ואף מתים מיתה שלא קדם לה חלי הכובל ומרתק את האדם למטתו.
(ה) בְּעֵמֶל אָנוּשׁ אֵינָמוּ וְעַם אָדָם לֹא יִנְגְעוּ - בייסורים הבאים על אנשים אין הם נוטלים חלק.
(ו) לָכֵן עֲנֻקְתָּמוּ גֵאוּהוּ יַעֲטֹף שֵׁית חֲמָס לָמוּ - משום כך הגאווה כרוכה סביב צוארם כמו תכשיט המקיף את הצואה. החמס שלהם עוטף את אחרוֹם. והכוונה שהם מרבים לגזול ולחמוס עד שהם כאילו עטופים בחמס.
(ז) יֵצֵא מִחֶלֶב עֵינָמוּ עֵבְרוּ - מרוב שומן עיניהם בולטות ונראות כאילו יצאו ממקומן.
מִשְׁכִּיּוֹת לָכֵב - לשון סתומה מאד, ואפשר לפרש שעברו על גדוּתיהם וחזותיהם בולטים מרוב שומן.
(י) לָכֵן יָשׁוּב עִמּוֹ הַלֵּם וּמִי מָלֵא יִמְצֵאוּ לָמוּ - בגלל שהעם שומע את דבריהם של הרשעים, ורואה את הצלחתו ישוב עם ה' אל הדרך הרעה של הרשעים.
(כ) אֲדָנִי בְּעִיר צִלְמֵם תִּבְזֶה - במצב של ערנות אתה ה', בזה את צלמם, מגלה את בזיונם.
(כב) בְּהֵמוֹת הֵייתִי עִמָּךְ - הייתי כאחת הבהמות, תלונותיי על הצלחת הרשעים באו מתוך שהייתי חסר דעה כבהמה.
(כו) כָּלָה שְׂאֵרֵי וּלְכָבִי - כל גופי כלה בגעגועי אליך.
(כח) לְסַפֵּר כָּל מַלְאָכוֹתֶיךָ - קיבלתי על עצמי לספר ברבים את כל פעולותיך ומעשיך הערוכים בתבונה, במלאכת מחשבת.